

גבולות היחידה ; בראשית פרק ל"ז פסוקים א'-ד'

נושא היחידה ; יוסף מביא את דיבת אחיו לאביו. אחיו שונאים אותו.

מספר שיעורים ; 2

כתבה ; אביגיל באס

כללי :

אחרי שהתורה סיפרה בקצרה על תולדות עשיו, היא מתמקדת בתולדות יעקב, שזהו העיקר, שהרי ממנו צמח עם ישראל.

יעקב ומשפחתו הגיעו לארץ, והתורה מפרטת מה אירע במשפחתם. יוסף מקורב לבני השפחות, אך אחיו מזלזלים בהם. יוסף אינו יכול לשאת זאת, ומספר זאת לאביו. יעקב אוהב את יוסף מכל בניו. האחים חוששים שיעקב יבחר רק ביוסף שימשיך אותו, מקנאים, ומביעים שטאה כלפי יוסף.

פתיחה ; *זוהי פתיחת השיעור של המורה)

התנייחות לרגש הקנאה : להסביר מהו רגש הקנאה (ניתן להביא הגדרה מהמילון), לתת לתלמידים להדגים מצבים שבהם הם הרגישו קנאה, לתת להם להגדיר/לערוך דיון ממה נבעה הקנאה וכיצד השפיעה על מחשבותיהם ומעשיהם בפועל. המורה יכול להדגים /להציג כהצגה מצב של קנאה.

להסביר שקנאה עלולה להוביל לשטאה ולמעשים חמורים.

לימוד הפסוקים ;

קריאת הפסוקים : קריאה מקדימה של המורה- פסוקים א'-ד' - התלמידים עוקבים עם האצבע בחומש וקוראים קריאה דמומה.

שאלה מכוונת לתלמידים לפני קריאת הפסוקים :

← שימו לב במהלך הקריאה : מי קינא במי ומדוע?

הסבר כל פסוק ;

פסוק א' : וישב- ו' ההיפוך : יעקב ישב.

וישב- גר (לא "ישב" לעומת עמד).

יעקב חוזר לארץ כנען- ארץ ישראל- הארץ בה גרו אבותיו- אברהם ויחזק- "לו משפט הבכורה, והוא בלבד ראוי לנחול את הארץ הקדושה" (רשב"ם), והוא הממשיך של עם ישראל- מקבל את הבטחת הארץ ואת הבטחת הזרע שהובטחה לאבותיו. יעקב ישב בארץ כנען- הארץ הנבחרת (אבן עזרא) - מתוך אהבתו לארץ שה' נתן לו ולאבותיו, בניגוד לעשיו שהלך לגור בארץ שעיר.

נקשר את הנלמד למהלך הכללי בפרשה הקודמת :

לאחר כל המלכים של אדום שהתורה מקצרת בעניינם, היא מאריכה בסיפור של בני יעקב. משל לאדם שהיה מחפש יהלומים בחול, היה לוקח חול ומסנן אותו, ולא היה מתעכב כלל עד שהיה מוצא יהלום, ובו היה עוצר, מתבונן, מספר לחבריו וכו'. כך התורה מספרת ומאריכה רק ביהלומים. אנו עם ישראל, ובייחוד אבותינו הקדושים, אנו יהלומים מאירים וקדושים, שבהם התורה בוחרת להאריך ולספר.

פסוק ב': באורי מילים: "ת'לדות" – קורות- סיפור העניינים שקרו ליעקב.
שאלה לתלמידים: מה, לדעתכם, משמעות המילה #את# בביטוי "רעה את-אחיו"? איזו מילה הייתם יכולים לשים שם במקום "את"?
תשובה; #עם# אחיו, וגם "והוא נער את..." = עם
יוסף היה צעיר מדי מכדי לרעות בעצמו את הצאן, ולכן הוא היה הולך עם אחיו והיה מתלמד=לומד איך לרעות את הצאן.
להפנות שאלה לתלמידים; מהו צאן?
למורה; צאן - הוא שם קיבוצי לבהמות דקות מביתות, כעיזים וכבשים. להביא תמונה ממחישה (מצ"ב בהמחשות).

"וַיָּבֵא... אֶת-דִּבְתָם כְּעַל-אֲבִיהֶם"- סיפר עליהם דברים רעים. דבבה- דברי גנאי, רכילות. יוסף מקורב לבני השפחות ומכבד אותם (אברבטאל), אך אחיו מזלזלים בהם (רש"י).
יוסף אינו יכול לשאת זאת, ומספר זאת לאביו מתוך מטרה טובה - כדי שיעקב אביו ידריך את אחיו בדרך הנכונה (אברבטאל).

להקדים ולהסביר גם את הצד של האחים. להראות שגם הם צדיקים- אך הם ראו את הדברים אחרת- כפי שנראה בהמשך הפסוקים- ושם נפרט יותר;
לאחים היה ברור שכל בני יעקב יבנו את עם ישראל, ועכשיו יוסף מתנהג כאילו הוא רוצה להרחיק אותם, ובעצם, במעשהו הוא פוגע בעתיד עם ישראל. גם בהמשך, זה מאוד בולט, שהם מרגישים וחושבים בכל מה שהוא עושה, שהוא רוצה להתבלט מעליהם. הם מפרשים את דבריו כאילו הוא מתנשא עליהם, הם מפרשים את חלומותיו כחלומות שמגיעים מתוך הרהורים ביום, וכנראה שביום יוסף מהרהר על כך...
לעומת זאת, יוסף מלא בענווה ורוצה בטובת אחיו - גם בטובת בני השפחות, וגם בטובת שאר האחים שהוא רוצה שהם ישפרו את מעשיהם. יש כאן שני צדדים שהתכוונו לטובה, אך כל אחד פירש את הצד השני בצורה שלילית.

להדגיש את תכונתו של יוסף שדאג לבני השפחות- שנחשבו פחותים.
הסבר רש"י לגבי מה שיוסף סיפר לאביו: "כִּלְכַּל רְעָה שֶׁהָיָה רֹאֵהוּ בְּאָחִיו בְּנֵי לֵאָה הָיָה מְגִיד לְאָבִיו, שֶׁהָיָה אוֹכְלִין אֶבֶר מִן הַחֵי וּמִזֶּלְזָלִין בְּבְנֵי הַשְּׁפֹחוֹת לְקִרְוָתָן עֲבָדִים, וְחֲשׂוֹדִים עַל הָעֲרִיזוֹת".
להפנות שאלה לתלמידים: מדוע, לדעתכם, יוסף מקורב לבני השפחות?
נראה שיוסף היה גר עם בני בלהה שהייתה השפחה של אמו, כי אמו נפטרה, והשפחה טיפלה בו.
להפנות שאלות לתלמידים:

← איך, לדעתכם, הרגישו אחי יוסף כשיוסף סיפר עליהם דברים לא טובים לאביהם?

← למה זה עלול להוביל?

בעקבות דברי יוסף, יעקב היה מוכיח את שאר הבנים, כפי שהרד"ק מבאר: "ויעקב היה גוער אותם בעבורו".

פסוק ג': יעקב אוהב את יוסף מכל בניו "כי בן-זקנים הוא לו" - שנולד הצעיר מאחיו בחרו, וכן בנו מאשתו האהובה- רחל, אחרי שנים רבות של עקרות, ורחל נפטרה בלידת בנימין. הוא עושה לו כתונת פסים שמראה על אהבתו המיוחדת.

באורי מילים: "בן זקנים" - הבן הנולד בזקנת אביו והוא בדרך כלל הנשאך בבית לטפל בו ולשרת אותו (ראה רמב"ן).

לפי פירוש הרד"ק, ההסבר שונה: כל האחים נולדו בתוך 7 שנים, אז כשיוסף נולד, יעקב לא היה משמעותית זקן יותר מאשר בלידת שאר הבנים: אלא "כי היה מוצאו חכם בכל דבריו כמו אם היה זקן".

"כתונת פסים" - מעיל, בגד צבעוני, מיחד במראהו - משהו יקר ערך ומיוחד.

צ"י צ"ח ה"ח כתונת פסיט יפה בצבצית עניט או להביא המחשה לכיתה - כתונת פסיט - ולהביא צ"ח אחז התלמידים.

רד"ק: "והיתה הכתונת עשויה פס אחד מצבע אחד ופס אחד מצבע אחר... והיתה הכתונת טאה".

שאלות לתלמידים: כהנה לפסוק הבא

← איך אתם הייתם מרגישים, אם אח שלכם היה מקבל מתנה מיוחדת ואתם לא הייתם מקבלים? אילו רגשות זה היה מעורר אצלכם?

← אפשר לתאר מצב: איך הייתם מרגישים אם הייתי נותן רק לילד אחד בכיתה מתנה, ואומר שאני אוהב אותו במיוחד יותר משאר התלמידים?

← כיצד הרגישו אחי יוסף בעקבות כך שאבא שלהם, יעקב, כעס עליהם בעקבות סיפורי יוסף, והכין כתונת פסים רק ליוסף?

← ממה חוששים אחי יוסף כשהם רואים שיעקב אוהב את יוסף במיוחד?

חשבו על מה שלמדנו בנוגע לבנים של אברהם אבינו ויצחק אבינו. מי מהם נבחר להיות הממשיך של עם ישראל?

פסוק ד': האחים חוששים שיעקב יבחר רק ביוסף שימשיך אותו, ועקב כך שונאים את יוסף.

אפשר להסביר על רקע הידוע מחומש בראשית: משני בניו של אברהם, רק יצחק ממשיך דרכו, וישמעאל לא היה ראוי, ומשני בניו של יצחק, רק יעקב ממשיך, דרכו ואילו עשיו לא ראוי. האחים חששו שמכל בניו של יעקב יבחר רק יוסף, והם לא ימשיכו את ברכת אברהם. ניתן לדון את האחים לכף זכות, ולראות שיש פה דבר חיובי- האחים רוצים גם הם להיות שותפים בהמשך עם ישראל.

הקטנה מובילה לשטאה, והם אפילו לא רוצים לדבר עם יוסף.

"ויראו" - ו' ההיפוך- הם ראו.

"ולא יכלו דברו לשלם" - לא יכלו לדבר עמו דברי שלום, אלא דברי מריבה. (ראה רד"ק).

"דברו" - לדבר עמו.

רש"י- אפשר ללמוד גם שבח על האחים מתוך מה שמסופר עליהם באופן שלילי: הם לא חשבו משהו אחד ואמרו משהו אחר, אלא היו ישרים וכנים: "ולא יכלו דברו לשלום - מתוך גנותם למדנו שבחם, שלא דברו אמת בפה ואמת בלב". הם לא עשו את עצמם אוהבים את יוסף, אלא נהגו על פי מה שחשבו.

דברי רש"י מלמדים אותנו שגם בדברים שליליים אפשר לראות משהו חיובי.

הצעות להמחשה:

* כהקדמה ליחידה, המורה יכול לעשות הצגה עם בובות על מצב של קנאה. לפסוק ב':

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:PikiWiki_Israel_19765_Agriculture_in_Israel.jpg

תמונה של צאן

רועים עם עדר כבשים

(הזכויות של הרב דן בארי ו"אורות עציון")

המחשה לפסוק ג':

* לצייר על הלוח כתונת פסים יפה- בצבעים שונים, או להביא המחשה לכיתה- כתונת פסים

- ולהלביש על אחד התלמידים.

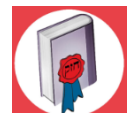

- * להכין עם התלמידים כתונת פסים מאל-בד או להכין כתונת פסים אחת גדולה ולתלות אותה על לוח תורה בכיתה, או שכל תלמיד יכין כותונת קטנה וידביק אותה במחברת תורה תחת הכותרת "כתונת יוסף".
- * דף עם 11 דמויות. הילדים יעטרו את יוסף ב"כתונת פסים", באופן שיבליט את ההבדל בינו לבין אחיו.
- * תלמידים יכתבו סיפור על מצב שבו קינאו באחר ואיך הגיבו. ניתן לעשות "קומיקס"- המורה מכין מראש שבלונה, והתלמידים משלימים את הדיבור בין הדמויות.

מסרים והפנמה:

1. מצבים בהם אנו מרגישים קטנה, והבנה מהיכן היא נובעת.
2. איך אנחנו מתמודדים כשאנו חשים קטנה, וכיצד ניתן להתגבר עליה. ההבדל בין מה שמרגישים לבין מה שעושים בפועל. כל בן אדם מקטן, השאלה היא איך הוא מתנהג בעקבות זאת. (אפשר להביא כדוגמה את אהרן ששמח בשמחת משה אחיו, או להביא דוגמה מהכיתה - איך מגיבים כשהמורה בוחר בתלמיד מסוים, כשתלמיד קיבל ציון גבוה משלי וכד').
- המורה יכול לקיים בכיתה פעילות בנושא של עין טובה, לשמוח בשמחת החבר. אפשר לערוך בכיתה מבצע "חזק וברוך": כל פעם שתלמיד נבחר למשהו, כל הכיתה אומרת בקול "חזק וברוך" ולא "אוף..".
3. יחסים בין אחים בתוך המשפחה.
4. כיצד אחרים מרגישים אם אנו מספרים עליהם דברים רעים. להדגיש את ההבדל בין לספר אם מישהו פגע בי וחובה לספר ולקבל עזרה, לבין מקרה של רכילות וסתם לספר דברים רעים על אחרים.

סיכום:

בפסוקים אלו התוודענו לרגשות אחי יוסף. בהמשך הפרק, נראה מה קרה בעקבות תחושות הקטנה והשנאה של האחים ולאן זה הוביל....

הרחבות:

אפשר להזכיר את המשנה במסכת אבות, פרק ד', משנה כ"א: "רבי אלעזר הקפר אומר: הקטנה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם".

פירוש הרמב"ם על המשנה, אבות ד': כ"א, א: "אמר: הקטנה והתאוה ואהבת הכבוד מוציאים את האדם מן העולם, והוא כי באלה המדות או באחת מהן יפסיד אמונת התורה בהכרח ולא יגיעו לו לא מעלות שכליות ולא מעלות המדות".

פרוש מגן אבות ד': כ"א: "הקטנה היא האדם שהוא מקנא בחבירו מפני שהוא גדול ממנו בחכמה... גם זו מדה רעה **המביאה לידי שנאה**, וכן המדות האלה מהקטנה יימצאו בענין ממון, ומתוך אלו הקטנות יצאו לידי **מריבה ויבואו לידי רציחה**".